

Grote landbouwbedrijf

Reportage

[Jef Verhaeren]

De hoofdstad Slovaakse Bratislava roept ook vandaag nog de sfeer op van vroegere keizerlijke pracht.

Met een goede 4 procent van het binnenlands product blijft de landbouw in Slowakije erg belangrijk. In de EU is het echter een klein broertje met heel wat aanpassingsmoeilijkheden. Toch is de landbouw wat speciaal met, naast de talloze kleine boerderijtjes, ook veel hele grote. Dat heeft alles te maken met de geschiedenis van Slowakije.

De overgang van een grootschalig en communistisch verleden naar de Europese Unie was voor Slowakije een grote stap. Vandaag kent het land binnen de EU nog altijd de grootste landbouwbedrijven, maar nader bekeken

geeft dat (nog) niet het beeld van een performante landbouw. De Slovaakse landbouw draagt de littekens van de geschiedenis van het land en vooral van de manier waarop de privatisering is verlopen na de val van het communisme in

1989 (zie kader). Veel traditionele collectieve bedrijven zijn na 1989, min of meer aangepast, als coöperaties blijven bestaan. Sommige kwamen in handen van Deense, Nederlandse en andere West-Europese landbouwondernemers. Vooral bij gebrek aan echte boerenondernemers is de veestapel sinds 1989 sterk afgeslankt en ook de plantaardige productie liep terug.

Teruggeven

De democratisch verkozen regering wilde, na de val van het communisme, het land teruggeven aan de oorspronkelijke eigenaars of hun erfgenamen. Dat bleek meer droom dan werkelijkheid. Slechts 200.000 hectares gingen naar de

ijven zoeken weg in EU

Slowaakse landbouw maakt zich moeilijk los uit zijn geschiedenis

oorspronkelijke eigenaars, waarvan de kerk veruit de grootste was, terug. Het overige land, in totaal ongeveer 650.000 ha, kwam in handen van een staatsfonds. Veel van de grond die terugging naar de oorspronkelijke eigenaars of erfgenamen, maakte voordien deel uit van grote collectieve boerderijen, die soms meerdere dorpen omvatten. Deze collectieve boerderijen werden meestal omgevormd tot coöperatieven. De eigenaars kregen een soort deelbewijs en konden niet veel anders doen dan hun stukje te verpachten aan de coöperatie. Mensen van het communistisch establishment konden vaak gemakkelijk en goedkoop dergelijke eigendomsbewijzen opkopen bij mensen die er geen vertrouwen in hadden. Op die manier behielden zij hun macht en positie in de coöperaties.

Landbouw

Sinds de val van het communisme is de productie met 35 procent teruggelopen. In 2003 bedroeg de productiewaarde van de Slowaakse landbouw nog 1,4 miljard euro. In 2007 was die teruggelopen tot 1,256 miljard euro. Het landbouwmanagement bleek niet opgewassen tegen de vrije markt. De dierlijke productie is met 773 miljard goed voor 61,5 procent van de totale productiewaarde, de melkveehouderij voor een goede 12 procent. Van de 2,43 miljoen ha landbouwland worden 1,43 miljoen ha bewerkt. De rest is weiland. De belangrijkste akkerbouwproducten zijn granen (2,8 miljoen ton) met ondermeer tarwe en korrelmais, oliehoudende zaden (467.512 ton), vooral raapzaad en zonnebloemen, aardappelen (287.670 ton) en suikerbieten. Er wordt ook nogal wat fruit geteeld. De rundveestapel bestaat uit ongeveer 500.000 stuks of één derde van voor 1989. Daarvan zijn 192.500 melkkoeien. Die produceren samen 970 miljoen liter of gemiddeld 6.500 liter per koe. De varkensstapel, goed voor 19 procent van de Slowaakse

landbouwproductiewaarde, werd tussen 1989 en 2003 gehalveerd. Tegenwoordig telt het land 952.000 varkens. Verder vervolledigen 12,9 miljoen kippen en 347.000 schapen de veestapel. De ziektedruk in de veehouderij is erg hoog. De Slowaakse veehouderij gaat gebukt onder een verouderde infrastructuur en een gebrek aan boerenondernemers.

Relatief

Door de hypotheek van het verleden en de privatisering is de Slowaakse landbouw tegelijk groot- en kleinschalig. Enerzijds heeft 48 procent van de bedrijven minder dan 10 ha grond en bewerken deze familiale bedrijfjes samen 0,7 procent van het landbouwareaal. Anderzijds bewerken bedrijven met meer dan 1000 ha samen 74 procent van het areaal. De coöperatieve vennootschappen die ontstaan zijn uit de vroegere collectieve staatsbedrijven, wegen, samen met door Westerse boeren aangekochte grootschalige bedrijven, het zwaarst in de productiewaarde van de Slowaakse landbouw. Slowakije is netto-importeur van landbouwproducten.

Maiszaad

Een coöperatief bedrijf van 1050 ha in Ostrov, niet ver van het kuuroord Piestany, heeft na grondige investeringen nu een erg verouderde infrastructuur. „Sinds 1989 werd er zwaar verlies geleden”, vertelt voorzitter en manager Juraj Schuchman. De coöperatie heeft een 200-tal leden en bewerkt grond van een duizendtal eigenaars, waarvan de kerk en het Staatsfonds de grootste zijn. Er werken een 100-tal mensen. Schuchman leidt het bedrijf pas sinds vorig jaar en begon aan een drastische herstructurering. Hij begon meteen de varkensstapel af te bouwen. Vandaag zijn er nog 600 varkens en 30 zeugen. Wel behield hij de melkveestapel, die nu 600 koeien omvat en goed is voor 1,2 miljoen liter melk. Hoewel er ook 1000

ton tarwe en 100 ton gerst wordt geproduceerd, heeft Ostrov zich vooral toegelegd op de teelt van mais en de productie van maiszaad. Het bedrijf sloot een exclusief contract met KWS voor de levering van maiszaad. Het levert het zaad van de eigen teelt en van 25 andere bedrijven. Er wordt ongeveer 5000 ton maiszaad geproduceerd op Ostrov. De coöperatie, die een omzet draait van 5 miljoen euro, is de grootste maisproducent in Slowakije. Meer dan 80 procent van de maiszaadproductie wordt geëxporteerd.

Landbouwbedrijf in Kocin

Een gemengd coöperatief landbouwbedrijf in Kocin, niet zover van Bratislava, staat al 30 jaar onder leiding van voorzitter en manager Josef Puvak. Het bedrijf is ontstaan uit een fusie tussen de collectieve bedrijven van drie dorpen, Lancar, Kocin en Sterusy, die in 1957 waren opgericht. Het bedrijf beschikt over 1300 ha. Er zijn 150 eigenaars, waarvan er 50 actief zijn op het bedrijf, waarop 60 mensen werken. Vroeger waren dat er meer dan 200. Het grootste deel van het land huurt de coöperatie van 600 kleine eigenaars en twee grote,

Josef Puvak leidt het coöperatief bedrijf in Kocin al 30 jaar.

>> Grote landbouwbedrijven zoeken weg in EU

het staatsfonds en de kerk. De grond wordt volledig gebruikt voor de teelt van diverse akkerbouwgewassen, van granen, oliehoudende zaden en voedermais tot suikerbieten en cichorei. Naast een melkveestapel van 1000 stuks, waarvan 300 melkkoeien worden gemolken, beschikt Kocin over 500 vleeskoeien, 400 zeugen, 3500 varkens en een eigen slachthuis. Volgens Puvak maakt het bedrijf ongeveer 100.000 euro winst. Met een quotum van 4 miljoen liter is deze coöperatieve boerderij een belangrijk melkveebedrijf. De koeien halen een gemiddelde productie van 8500 liter per koe. De koeien staan jaar rond op stal. Ze zijn van het roodbonte Holsteinras, maar ingekruist met vlekvee. „Dat hebben we gedaan om ze ziektebestendiger te maken”, zegt Puvak.

Het graanareaal bedraagt 400 ha winter tarwe, 250 ha lentegerst, 150 ha luzerne 170 ha voedermais en 100 ha koolzaad. Daarnaast wordt op 150 ha suikerbieten geteeld en op 50 ha cichorei.

De varkensstapel omvat naast 3500 vleesvarkens, ook 400 zeugen, die jaarlijks gemiddeld 20 biggen werpen. In het slachthuis van het bedrijf worden jaarlijks, naast 3500 varkens ook 350 vleesrunderen geslacht. Het voeder wordt op het bedrijf gemengd. Een groot deel van de grondstoffen wordt ook op het bedrijf geteeld.

Krachtvoeder, premixen en ontbrekende eiwitten worden ingevoerd, vooral uit Duitsland.

Zdenek Cernay heeft een eigen verpakkingseenheid voor aardappelen en uien.

De mais wordt aangevoerd.

Boer van het jaar

De vijftigjarige Zdenek Cernay is een atypisch nieuwkomer in de Slowaakse landbouw. Hij begon in 1987 in zijn tuintje in Senec, niet ver van Bratislava, groenten te verbouwen die in het communistische Tsjecho-Slowakije niet bekend waren en verkocht links en rechts wat. „Ik startte met 1000 euro”, zegt hij. Toen de val van het communisme eraan kwam, begon hij te boeren op 3 ha. Tegenwoordig bewerkt hij 1549 ha, waarvan 150 ha zijn eigendom is. In 2007 werd hij uitgeroepen tot ‘Slowaakse Boer van het Jaar’. Zijn bedrijf is een privé-bedrijf.

Cernay beperkt zich tot plantaardige productie en maakte als voorloper gebruik van een sterk ontwikkeld irrigatiesysteem. „Water is zeer belangrijk”, zegt hij. „Soms valt hier zes weken lang geen druppel.” Hij is gespecialiseerd in de productie van aardappelen en uien, maar teelt ook 150 ha tarwe, 200 ha gerst (voor Heineken), 250 ha zonnebloemen, 50 ha mais en 150 ha koolzaad. De aardappelteelt neemt 200 ha in beslag en de uienteelt 40 ha. Zdenek Cernay is de oprichter en voorzitter van een coöperatie om aardappelen te verhandelen, waarvan zes aardappeltelers lid zijn. Hij beschikt over een eigen verpakkingseenheid en verpakt ondermeer aardappelen voor Metro en Macro. Op het bedrijf van Cernay werken dertig mensen. Het is een modelbedrijf, ook volgens EU-normen. Er wordt een productiewaarde gerealiseerd van meer dan 100.000 euro per medewerker. Hoewel hij, in tegenstelling tot de beginjaren, nu volop het vertrouwen van de banken geniet, wil Cernay nu niet meer groeien, wel diversifiëren, ondermeer naar agrotoerisme toe. ■

Hypotheken van het verleden

Slowakije maakte tot het einde van Wereldoorlog I deel uit van de Donau-monarchie en lag letterlijk en figuurlijk vlakbij het machtscentrum, Wenen, van het Oostenrijkse Keizerrijk. De hoofdstad Bratislava, waarvan de Duitse naam Pressburg was, roept ook vandaag nog de sfeer op van die keizerlijke pracht. Toen in 1918 Oostenrijk werd opgedeeld, moest Slowakije met Tsjechië de Republiek Tsjecho-Slowakije vormen. Na de inval door de Duitsers werd Slowakije als Slowaakse Republiek een satellietstaat van Nazi-Duitsland. In 1945 werd het opnieuw opgenomen in Tsjecho-Slowakije, maar dan onder communistisch bewind. Dit bleef aanvankelijk zo na de val van het communisme in 1989, maar niet echt van harte. Er waren ook veel verschillen, niet alleen historische en culturele, maar ook economische. Slowakije gold als het economisch zwakkere broertje. Er was dan ook geen revolutie nodig om op 1 januari 1993 een onafhankelijke republiek te worden. Op 1 mei 2004 trad Slowakije toe tot de Europese Unie en sindsdien is de welvaart snel aan het stijgen. Op 1 januari 2009 trad Slowakije ook toe tot de Eurozone. Op eigen benen en binnen de EU is Slowakije wel aan een economische opmars begonnen. Met zijn 5,4 miljoen inwoners en een bevolkingsdichtheid van 110 personen per km² ligt Slowakije tussen Polen, Oekraïne, Hongarije, Oostenrijk, Duitsland en Tsjechië. In het westen is er een gematigd zee-klimaat, in het oosten een continentaal klimaat. Er valt slechts 400 mm neerslag per jaar. Met een productiewaarde van 1,256 miljard euro is de landbouw goed voor iets meer dan 4 procent van het BNP.